

Powszechność i zakres wykorzystania e-nauczania w szkolnictwie wyższym województwa śląskiego

Edukacja, szczególnie edukacja na poziomie akademickim, stawia przed nauczycielami coraz to nowe wyzwania. Od kilku lat wyzwaniem takim jest możliwość wspomagania tradycyjnych zajęć dydaktycznych e-learningiem. Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie zakresu wykorzystywania tej nowej formy nauczania na śląskich uczelniach. Nie ulega wątpliwości, że w obecnych czasach, gdy dostęp do wiedzy staje się czynnikiem decydującym o osiągnięciach danej osoby, uczelnie dostrzegają potrzebę coraz szerszego inwestowania w e-learning. Sam e-learning natomiast coraz częściej staje się nie tylko hasłem reklamowym, ale koniecznym narzędziem zdobywania i pogłębiania wiedzy. W artykule przedstawiono wyniki badań przeprowadzone w maju i październiku 2006 roku. Głównym celem ponownego badania był fakt, że część uczelni, w trakcie pierwszego badania w maju, deklarowała plany wdrożeniowe e-nauczania. Dodatkowo, poprzez uwzględnienie przeprowadzonego ponownego badania w październiku, niniejsze opracowanie przedstawia bardziej aktualne dane oraz pozwala wnioskować, na jaką skalę rozwija się e-nauczanie w województwie śląskim.

Rola i miejsce e-learningu w szkolnictwie wyższym

Jedną z najistotniejszych barier wdrożenia nauczania online na uczelniach są stosunkowo wysokie koszty wdrożeniowe. O ile w firmach koszty te można przeliczyć na realne późniejsze zyski, o tyle na uczelniach sytuacja wygląda inaczej. E-learning ma tu głównie za zadanie dostarczać studentom potrzebnej, dodatkowej wiedzy lub też dodatkowych ćwiczeń. Nie da się więc przeliczyć zdobytej przez studentów, dzięki szkoleniom e-learningowym, wiedzy na realne korzyści dla uczelni. Kształcenie online najczęściej prowadzone jest w formie nauczania komplementarnego (blended learning), to oznacza że jest jedynie dodatkiem do zajęć w formie stacjonarnej, co tym bardziej uniemożliwia dokonywanie takich kalkulacji. Przewaga nauczania na poziomie uniwersyteckim w formie blended learning wynika z faktu, że edukacja szkolna zawiera inne treści i zmierza do innych celów niż szkolenia w firmach. Platforma e-learningowa ma najczęściej za zadanie komunikację między wykładowcą a studentem, stanowiącą dodatkową

pomoc w poszerzaniu wiedzy czy też umiejętności. W związku z tym można mówić o dwóch podejściach do e-learningu: firmowym i uczelnianym.

Tabela 1. E-learning firmowy a uczelniany - porównanie

Firmy	Uczelnie
Szkolenia w dogodnym dla firmy i pracowników tempie i czasie, dostosowane ściśle do aktualnych potrzeb szkoleniowych. Bardzo często poprzedzone określonymi badaniami	Terminy zsynchronizowane z harmonogramem roku akademickiego, a same szkolenia ściśle związane z tematyką omawianego przedmiotu
Szkolenie dużych grup pracowników	Zajęcia w grupach studenckich - odpowiednik zajęć tradycyjnych
Zautomatyzowany sposób sprawdzania wiedzy (testy, interaktywne sprawdziany)	Niezbędny tradycyjny sposób oceniania i egzaminowania
Brak lub ograniczony kontakt z trenerem	Wysoki stopień interakcji z prowadzącym zajęcia oraz między studentami, inicjatywa i aktywność nauczyciela
Stosunkowo wysokie budżety. Tworzenie specjalistycznych treści szkoleń dostosowanego do potrzeb firmy	Niskie budżety (lub ich brak) na wprowadzanie nowości. Treści szkoleń tworzone głównie samodzielnie przez prowadzącego przedmiot
Dostęp uczących się do sieci korporacyjnej	Ograniczony dostęp studentów do sieci.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie S. Gurdała, Z. Mikurenda, E-learning - na Uniwersytet, 2003, http://www.oracle.com/global/pl/aplikacje/human_resources/ilearning/artikul6.html

Pomimo przedstawionych w tabeli 1 istotnych barier we wprowadzaniu e-learningu na uczelniach, szczególnie tych dotyczących budżetu oraz samodzielnego tworzenia kursów przez nauczycieli, nauczanie wspomagane e-learningiem w środowiskach akademickich wchodzi w fazę dynamicznego rozwoju. Coraz większa liczba uczelni wprowadziła lub poważnie myśli o wprowadzeniu nauczania w formie online. Coraz więcej też organizowanych jest na ten temat konferencji, gdzie pracownicy naukowcy i dydaktyczni dzielą się swoimi doświadczeniami. Zasadniczym celem wdrożenia e-learningu, widocznym

szczególnie na przykładzie uczelni prywatnych, jest możliwość zaoferowania nowego, atrakcyjnego nauczania, a co za tym idzie - poprawa wizerunku uczelni. E-learning dobrze świadczy o szkole, jest świadectwem nowoczesności, staje się modny¹. E-learning na uczelni poszerza jej ofertę dydaktyczną oraz daje szansę studentom z małych miejscowości, osobom pracującym lub takim, które z najróżniejszych osobistych względów nie mogłyby uczestniczyć w zajęciach stacjonarnych. E-learning na uczelniach bardzo często stanowi formę dodatkowego czynnika, dzięki któremu uczelnie liczą na zwiększenie rekrutacji.

E-learning na śląskich uczelniach - wyniki badania

W kwietniu i maju 2006 roku autorka opracowania przeprowadziła pierwsze badanie dotyczące powszechności wykorzystywania e-learningu na śląskich uczelniach wyższych, zarówno publicznych, jak i niepublicznych. Z uwagi na fakt, że pewna część uczelni deklarowała wprowadzenie e-learningu do praktyki dydaktycznej od nowego roku akademickiego (październik 2006) oraz aby opracowanie miało jak najbardziej aktualny charakter, w październiku 2006 roku autorka zweryfikowała uzyskane wyniki, szczególną uwagę zwracając na te ze szkół wyższych, które w pierwszym badaniu miały plany wdrożeniowe lub wykonywały testy platformy e-learningowej. Otrzymane i zaprezentowane w dalszej części opracowania dane pochodzą z informacji uzyskanych w czasie telefonicznych wywiadów z osobami odpowiedzialnymi za rozwój danej uczelni lub też rozwój informatyczny szkoły wyższej oraz ze stron internetowych.

Wyniki uzyskane w pierwszym badaniu

W badaniu przeprowadzonym w maju 2006 roku udział wzięło 49 uczelni wyższych województwa śląskiego, w tym 10 uczelni publicznych i 39 uczelni niepublicznych. Celem przeprowadzonego sondażu było:

- zbadanie powszechności wykorzystywania e-learningu na śląskich uczelniach wyższych,
- określenie przy wykorzystaniu jakich platform e-learningowych kształcą śląskie uczelnie,
- analiza zastosowania i wykorzystywania platform e-learningowych w edukacji,
- porównanie uzyskanych wyników dla województwa śląskiego z wynikami badania przeprowadzonymi przez firmę Norte dla całej Polski.

¹ A. Wodecki, *Po co e-learning na uczelni?*, [w:] M. Dąbrowski, M. Zając (red.), *E-learning w kształceniu akademickim*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2006.

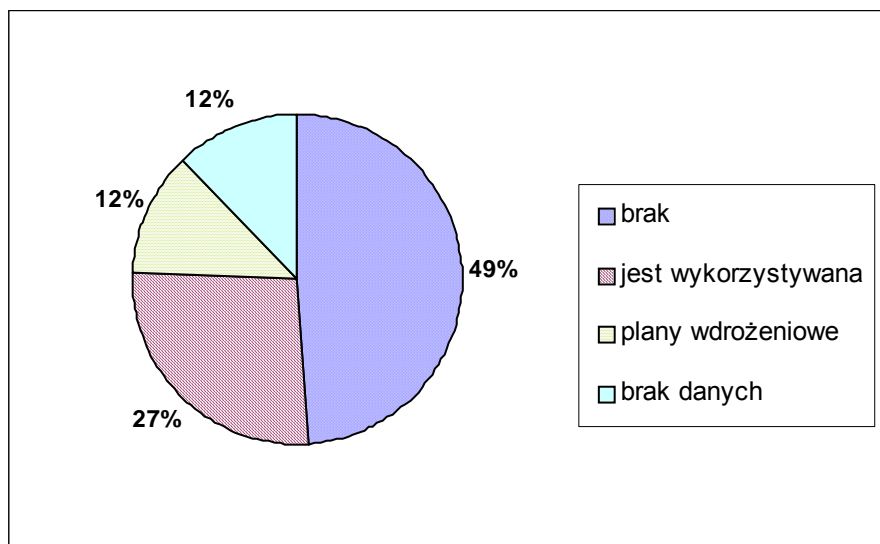
Informacje uzyskane w telefonicznym wywiadzie oraz ze stron internetowych przedstawione zostały poniżej. W przeprowadzanych wywiadach pytano o następujące zagadnienia związane z e-learningiem:

1. Czy uczelnia wykorzystuje (posiada) platformę e-learningową. Jeśli tak, to jaką. Jeśli nie - czy planuje wdrożenie oraz w jakim terminie?
2. W jaki sposób wykorzystuje się platformę e-learningową na uczelni? Jakie jest jej zastosowanie w procesie dydaktycznym?

Z przeprowadzonego badania wynika, że e-nauczanie staje się na wielu uczelniach obowiązującą normą. Wiele uczelni, które jeszcze nie zainwestowały w e-learning, poważnie rozważa taką możliwość. Kilka, będąc wiosną 2006 roku na etapie testowania platformy, od nowego roku akademickiego planuje ruszyć z zajęciami w formie online.

Poniższe wykresy przedstawiają stan występujący w maju 2006 roku na śląskich uczelniach dotyczący posiadania i wykorzystywania w dydaktyce platform e-learningowych. Na wykresie 1 przedstawiono posiadanie platform na uczelniach bez względu na ich rodzaj (wspólny wykres dla uczelni publicznych i niepublicznych).

Wykres 1. Powszechność wykorzystania e-learningu na śląskich uczelniach (maj 2006 r.)

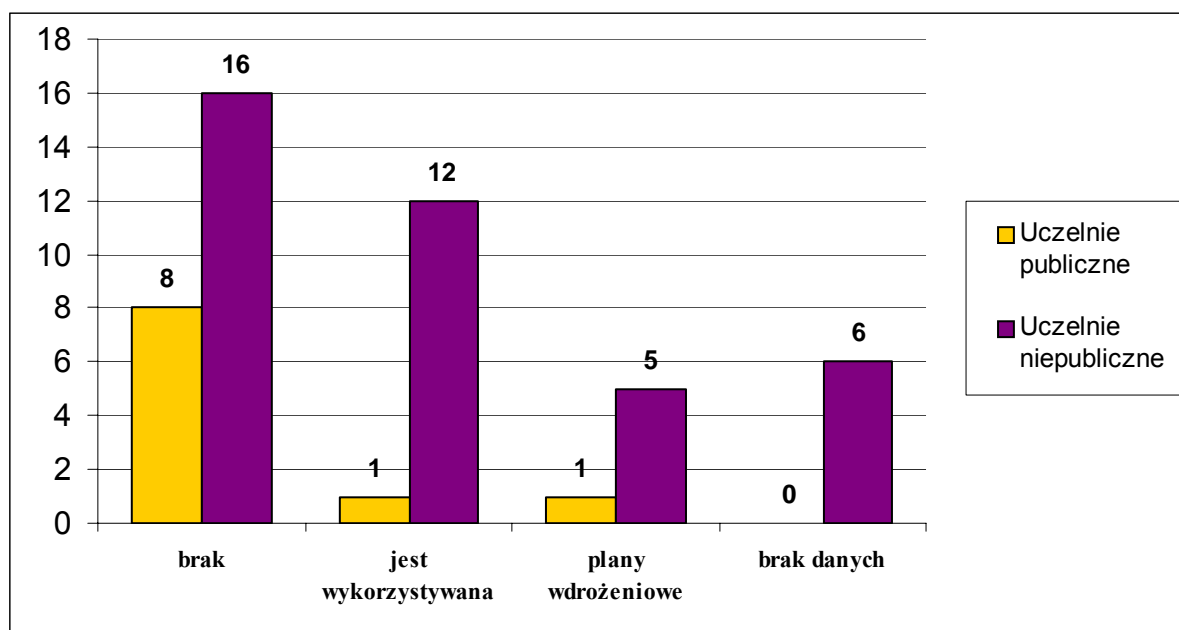
Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z wykresu, prawie połowa uczelni nie wykorzystuje e-learningu. Jako przyczyny najczęściej podawano charakter studiów uniemożliwiający wykorzystywanie technologii informatycznych (studia o charakterze artystycznym), zbyt krótki okres działania uczelni na rynku, a co za tym idzie stosunkowo jeszcze małą liczbę studentów

i wykładowców lub też brak funduszy na tego typu przedsięwzięcia. 27% uczelni wykorzystuje e-learning w praktyce dydaktycznej, co dokładniej zostało przedstawione i zanalizowane w dalszej części opracowania.

Z zebranych danych wynika, że 12% spośród uczelni w regionie śląskim było wiosną 2006 roku w fazie planów wdrożeniowych lub też testów wybranej platformy e-learningowej. Według uzyskanych informacji większość z tych uczelni planowała wystartować z e-nauczaniem od nowego roku akademickiego i systematycznie je rozwijać w przyszłości. Plany przerosły jednak rzeczywistość. W dalszej części opracowania zawarto dane pochodzące z drugiego badania mającego główny cel sprawdzenie, ile z nich rzeczywiście rozpoczęło swoją przygodę z e-learningiem. Okazuje się jednak, że bardziej zainteresowane i aktywniejsze w tym względzie są uczelnie niepubliczne. Wykres 2 przedstawia porównanie uczelni publicznych i niepublicznych w zakresie wykorzystywania e-learningu.

Wykres 2. Aktywność śląskich uczelni publicznych i niepublicznych w zakresie wykorzystywania e-learningu

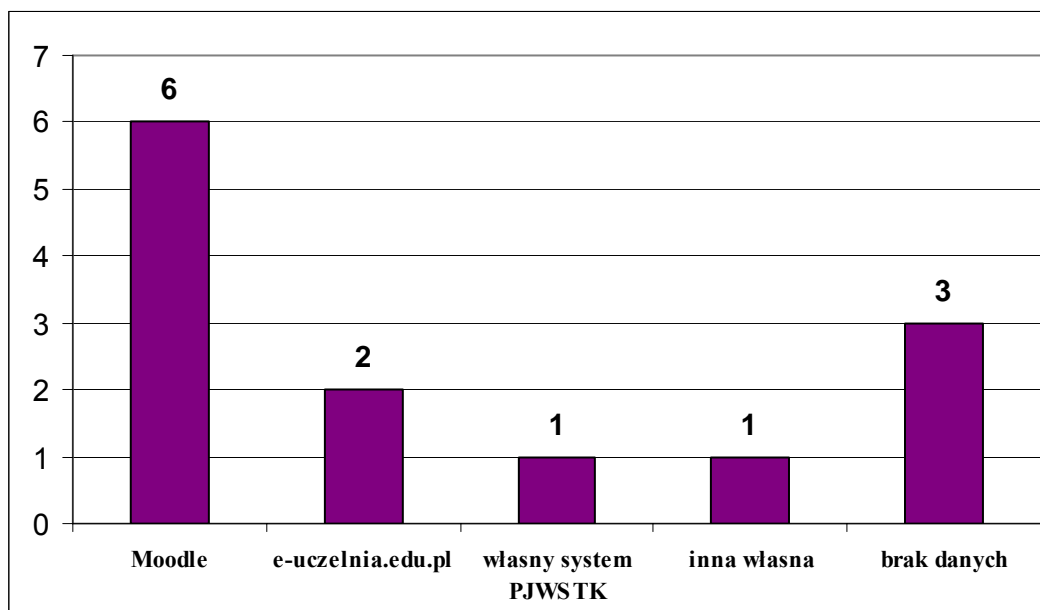

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z wykresu 2, uczelnie publiczne w najbliższym czasie będą zmuszone do zainwestowania w e-nauczanie, szczególnie w przypadku dalszego rozwoju e-learningu na świecie oraz ciągłego udoskonalania swojego warsztatu przez uczelnie prywatne.

W przeprowadzonych wywiadach telefonicznych próbowano uzyskać również informacje o rodzaju użytkowanej platformy oraz o zakresie jej wykorzystywania. Większość uczelni chętnie udzielała podstawowych informacji na ten temat, jedynie w jednym przypadku napotkano na zdecydowany opór. Uzyskane dane przedstawiono na wykresie 3.

Wykres 3. Rodzaj używanej platformy e-learningowej (dane z maja 2006 roku)

Źródło: opracowanie własne

Z powyższego wykresu wynika, że zdecydowana większość uczelni używa platformy Moodle. Jest to oprogramowanie typu open source, dzięki czemu można znacznie obniżyć koszty wdrożeniowe. Platforma Moodle jest również szeroko wykorzystywana w firmach do przeprowadzania najróżnorodniejszych szkoleń. Z powodzeniem można ją wykorzystywać do prowadzenia zajęć dydaktycznych na uczelniach. Posiada ona bogaty zestaw narzędzi umożliwiających prowadzenie ciekawych szkoleń w interesujący sposób wzbogacających proces dydaktyczny. Za jej pomocą można również dokonywać weryfikacji wiedzy uczestników kursu.

Wiele spośród uczelni korzystających z platformy Moodle prowadzi zajęcia w formie online od kilku lat, z powodzeniem rozwijając swoją ofertę dydaktyczną. Często w formie online prowadzone są studia uzupełniające magisterskie lub studia eksternistyczne.

Pozostałe uczelnie korzystają z innych platform e-learningowych, zaprojektowanych często specjalnie dla własnych potrzeb, jak chociażby platforma e-uczelnia.edu.pl, którą

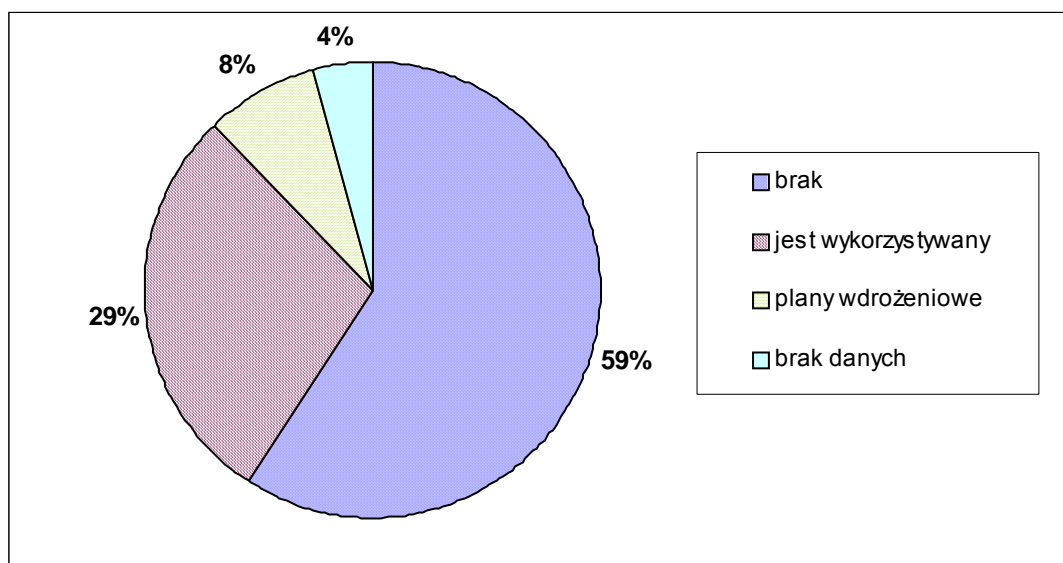
wykorzystują dwie śląskie szkoły wyższe. Niekiedy uczelnie posiadające własne platformy użytkują je wspólnie z innymi uczelniami spoza województwa śląskiego.

Niezależnie jednak od rodzaju platformy e-learningowej w środowiskach akademickich wykorzystuje się je najczęściej do wspomaganie procesu dydaktycznego prowadzonego stacjonarnie, czyli prowadzenia zajęć w formie blended learning. Takie twierdzenie wyraziło 8 z 13 niepublicznych uczelni posiadających platformę przy pytaniu o zakres i sposób wykorzystywania e-learningu.

E-learning na śląskich uczelniach - październik 2006 r.

W trosce, by opracowanie stanowiło jak najbardziej aktualny obraz wykorzystywania e-nauczania w województwie śląskim w październiku 2006 r. zostało przeprowadzone ponowne badanie, mające na celu weryfikację danych uzyskanych wiosną, szczególnie w przypadku tych uczelni, które deklarowały plany wdrożeniowe. Aktualny stan występujący na śląskich uczelniach przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Powszechność wykorzystania e-learningu na śląskich uczelniach (X 2006 r.)

Źródło: opracowanie własne

Z badania tego nie wynikają zbyt optymistyczne wnioski. Tylko jedna uczelnia, spośród wszystkich, które miały plany wdrożeniowe rozpoczęła ich realizację. Martwi jednak fakt, że inna wycofała się z takich planów. Należy również zwrócić uwagę, że nic nie zmieniło się w przypadku uczelni publicznych.

Podsumowanie

Jak zostało zaprezentowane w niniejszej części, spora liczba szkół zainwestowała w e-learning. Coraz też więcej uczelni nie korzystających z niego – myśli poważnie o wprowadzeniu nauczania online. W ubiegłym roku akademickim na 12% śląskich uczelni trwały prace mające na celu uruchomienie zajęć wspomaganych e-learningiem od października 2006 roku. Pomimo niskiej efektywności tych prac (tylko jedna uczelnia wdrożyła platformę e-learningową) należy założyć, że pozostałe szkoły wyższe nie wycofają się ze swoich planów i wdrożą e-learning w najbliższej przyszłości. Władze wielu uczelni zdają sobie sprawę, że e-learning stanowi atrakcyjny bodziec przyciągający większą liczbę zainteresowanych studiowaniem absolwentów. Problemem pozostającym nadal otwartym jest fakt, że uczelnie publiczne zostają daleko z tyłu za uczelniami niepublicznymi. Wydaje się, że aby sprzyjać rozwojowi społeczeństwa informacyjnego oraz wzbogacić własny warsztat dydaktyczny muszą i one zainteresować się tą tematyką i zainwestować w działania mające na celu wdrożenie i szerokie wykorzystywanie e-learningu do wspomagania lub prowadzenia zajęć. W dalszej części opracowania przedstawiono, jak sytuacja śląskich uczelni przedstawia się na tle uczelni w całej Polsce.

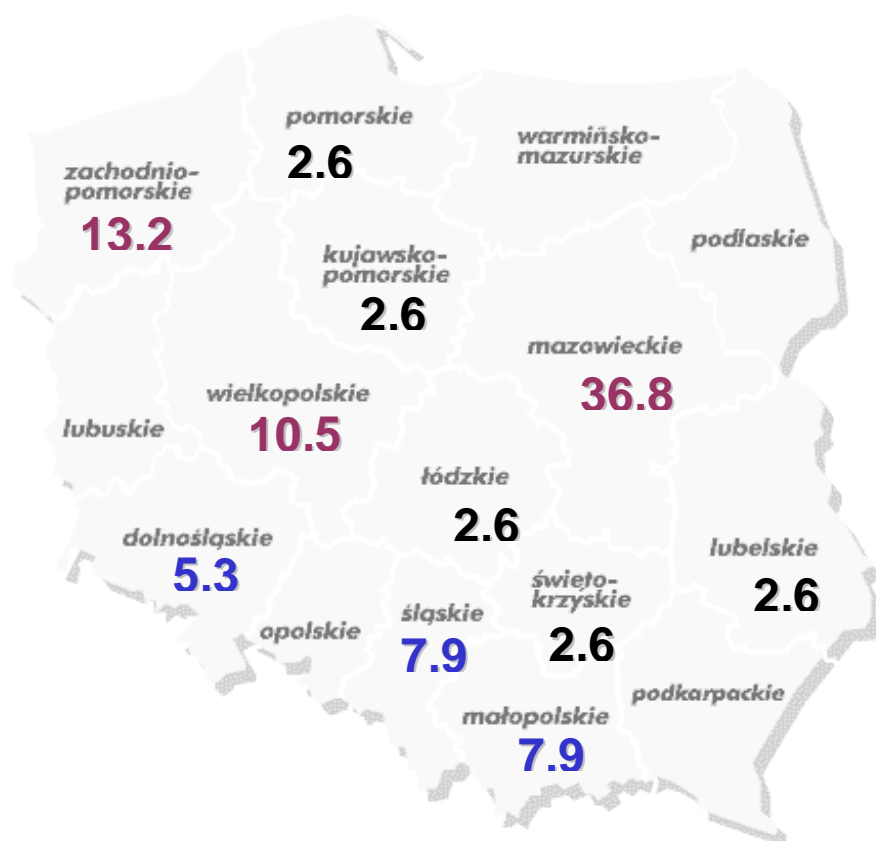
Uczelnie śląskie na tle polski w zakresie wykorzystywania e-learningu

Kierując się ideą, by niniejsze opracowanie stanowiło możliwie pełny obraz dotyczący tematyki wykorzystywania technologii e-learningowej w edukacji na szczeblu wyższym, autorka pragnęłaby również przedstawić porównanie między uczelniami województwa śląskiego a pozostałymi województwami. Dane dotyczące Polski pochodzą z badania przeprowadzonego przez firmę Norte, specjalizującą się w analizach marketingowych. Firma ta prowadziła badania dotyczące e-learningu w Polsce w październiku 2005 roku. Przebadala ona 38 wybranych uczelni wyższych z różnych rejonów kraju oraz 26 firm wykorzystujących e-learning. Dane, które firma zamieściła w swoim raporcie z badań pochodzą z wywiadów telefonicznych oraz ze stron WWW. Autorka opracowania pragnęłaby skupić się jedynie na najciekawszych zamieszczonych tam informacjach mających bezpośredni związek z tematem opracowania. Na rysunku 1 przedstawiono dane pochodzące z raportu z badań firmy Norte, wskazujące, jaki procent uczelni danego województwa posiada możliwość prowadzenia zajęć online, wykorzystując platformę e-learningową. Warto zauważyć, że w województwie śląskim e-learning wykorzystuje 7,9 % uczelni. Dane te pochodzą z jesieni 2005 roku. Z badania przeprowadzonego przez autorkę opracowania ponad pół roku później (w maju

2006 roku) wynika, że aż 27% uczelni na Śląsku prowadzi zajęcia w formie e-learning. Tak duża różnica może być spowodowana kilkoma czynnikami:

1. Po pierwsze - błędem pomiarowym. Firma wykonując badania prawdopodobnie (gdyż nigdzie nie można było znaleźć metodologii badania) wybrała w sposób losowy uczelnie i trafiła w znacznej mierze na takie, które e-learningu nie wykorzystują, bądź też skupiła się raczej na stanie występującym na uczelniach państwowych dodając jedynie większe uczelnie prywatne. Autorka opracowania uwzględniła wszystkie szkoły wyższe województwa śląskiego – stąd różnice w wyniku.
2. Po drugie – między oboma badaniami minęło 8 miesięcy. Różnica ta może więc być również spowodowana rozwojem poszczególnych uczelni i coraz większą liczbą szkół wyższych wdrażających e-learning.

Rysunek 1. Uczelnie zajmujące się kształceniem online (dane w %)

Źródło: Dane z raportu dotyczącego e-learningu w Polsce firmy Norte

Z rysunku 1 jednoznacznie wynika, że najwięcej szkół wyższych wykorzystujących e-learning w procesie dydaktycznym to uczelnie mazowieckie. Na drugim miejscu znajdują

się uczelnie województwa zachodniopomorskiego, a zaraz za nim wielkopolskiego. Województwo śląskie wraz z małopolskim uplasowało się na czwartej pozycji. Niepokojącym wydaje się natomiast fakt, że tak mała liczba uczelni pozostałych województw wykorzystuje e-learning w edukacji studentów.

Zakończenie

E-learning jest dziś często wykorzystywany w firmach, które pragną inwestować w rozwój swoich pracowników. Sytuacja na uczelniach nie jest jeszcze na tyle zaawansowana. Wszystko jednak zmierza we właściwym kierunku. Wiele uczelni już dziś wspomaga proces dydaktyczny prowadząc zajęcia w formie blended learning, myśląc o dalszym rozwoju i upowszechnianiu we własnych murach e-learningu. Jednak spory odsetek szkół wyższych nie ma możliwości e-kształcenia. Pocieszającym jest fakt, że wiele z takich uczelni poważnie myśli o wdrożeniu e-learningu, a na niektórych już dziś trwają prace testowe platformy. Z roku na rok można obserwować coraz większe zainteresowanie środowisk akademickich e-nauczaniem, przejawiające się chociażby w rosnącej liczbie konferencji o tej tematyce, ilości prezentowanych tam referatów, ciekawym, czasem bardzo innowacyjnym i pomysłowym podejściem do e-learningu. Z roku na rok rośnie również liczba szkół wdrażających platformy e-learningowe oraz aktywnie rozwijających prowadzone tam kursy. E-learningiem powoli zaczynają się również interesować szkoły średnie, gimnazja, a nawet szkoły podstawowe.

W województwie śląskim sytuacja dotycząca e-nauczania nie jest zła, ale sporo jeszcze należałoby zmienić, zanim można będzie nazwać ją chociażby zadowalającą. Szczególnie dużo pracy w tym zakresie czeka uczelnie publiczne.

E-learning jest bardzo dobrze odbierany przez studentów. Znaczna ich część systematycznie uczestniczy w organizowanych przez wykładowców szkoleniach, wykorzystując dodatkową szansę zdobycia wiedzy. Świadomość tego powinna tym bardziej mobilizować uczelnie do wdrażania nauczania w formie online w swoich murach.

Bibliografia

M. Hyla, *Przewodnik po e-learning*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005.

S. Gurdała, Z. Mikurenda, *E-learning - na Uniwersytecie*, 2003,
http://www.oracle.com/global/pl/aplikacje/human_resources/ilearning/artikul6.html;

A. Wodecki, *Po co e-learning na uczelni?*, [w:] M. Dąbrowski, M. Zając (red.), *E-learning w kształceniu akademickim*, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2006

Materiały z badania firmy Norte, Poznań 2005, www.norte.pl.

Abstract

E-learning is a new trend in education. Recently, e-learning makes a new challenge for academic teachers. The purpose of this article is to show the scope of using this form of education at silesian universities.

Nowadays, when access to knowledge is a decisive factor of personal achievements, universities should definitely invest in e-learning. However, very often e-learning becomes a necessary tool for achieving knowledge.

The article shows results of research conducted in May and October 2006. The second research was conducted mainly because a few of universities in the first research has declared initiate plans of e-education.

Nota o Autorce

Autorka jest pracownikiem Centrum Informatycznego Akademii Ekonomicznej w Katowicach oraz Katedry Inżynierii Wiedzy na tejże Uczelni. Zainteresowania jej dotyczą wykorzystania e-learningu w podnoszeniu wiedzy i kompetencji zarówno studentów, jak i pracowników organizacji komercyjnych.